

Efterord: Kontrol betyder ikke nødvendigvis kvalitet

Birgit Kirkebæk

”Uacceptabelt” er et af de hyppigst anvendte ord i politikeres mund. Typisk kræves der i forhold til det, der er ”uacceptabelt”, mere kontrol og styring, mere sikring af kvalitet og effekt. Dette gælder også på specialundervisningsområdet. Frem for kontrol og styring er der et grundlæggende behov for forskningsmæssig nysgerrighed og fordybelse. Forskningsmæssigt vil det i forhold til specialpædagogikken være givende at fokusere på, *hvad* der på trods og tværs af den overordnede ideologi accepteres, når vi ser på forholdene i praksis, *hvilke* dilemmaer kvalitetssikringen og effektiviseringsresultater resulterer i, og *hvilken* form for pædagogisk tænkning evidenslyriken udfordrer.

Den svenske pædagog Inger Assarson skriver, at den demokratiske trend i svensk skoletænkning udviklede sig efter anden verdenskrig. Bevægelsen er gået fra segregerede foranstaltninger til krav om inklusion. Hun pointerer, at samtidig med disse demokratiske og inklusive strømninger blev en anden skolepolitisk strømning mærkbar i 1990'erne, nemlig en markedsliberal. Målstyring skulle nu erstatte regelstyring, og termer som valgfrihed og individualisering blev vigtige indslag i debatten. Hun opfatter det modsætningsfuldt, at ”skolen for alle” som ideologisk begreb gennemføres i en periode, hvor der er øget fokus på diagnosticering og kategorisering (Assarson, 2007).

Den norske lingvist og idehistoriker Eivind Engebretsen skriver ud fra en lignende indfaldsvinkel, at vi står midt i en tilsynsbølge, og at tilsyn utvivlsomt kan spille en rolle i forhold til at sikre kvalitet, men at tilsynsbølgen også har forvandlet indholdet af begreber, der definerer velfærdssamfundets ansvar for funktionshæmmedes rettigheder på en måde, der vækker bekymring. Et af de begreber, der antastes af tilsynsbølgen er ifølge Engebretsen det professionelle ansvar. Han spørger, om dele af det professionelle ansvar er blevet omdefinert fra at være et moralsk ansvar overfor den enkelte til at blive en teknisk regnskabspligt baseret på en lydighedskultur. Er ”responsibility” blevet ændret til ”accountability” (Engebretsen, 2009)?

Rapporter fra praksis

Intet land har som Norge gennem lovgivning og opbygning af støttesystemet valgt en top-down styring af inklusionsideologien, og de har gjort det håndfast ved at nedlægge alle store institutioner og de fleste specialskoler, ligesom der nu er ved at blive udarbejdet et omfattende regelsæt for tilsyn. Eivind Engebretsen skriver i den forbindelse, at "Forkantstyring gennem planlegging har blitt til etterkantstyring gjennom kontroll" (Engebretsen, 2009). Aktuelt sætter flere norske disputatser spørgsmålstegn ved, om ideologien om inkludering har fået effekt i praksis. Elever med de sværeste vilkår som elever med multihandicap (Sollied, 2009) og unge boende på barnevernets institutioner (Berg, 2009) får ikke i tilstrækkelig grad deres lovhjelmede ret til undervisning tilgodeset, ligesom der mangler specialuddannet personale og viden.

Af en undersøgelse foretaget i Danmark fremgår det tilsvarende, at der er langt mellem ideologi og praksis, når det drejer sig om mennesker med svære funktionsnedsættelser og retten til kommunikation. Vibe Lund Jensen og Birgitte Brandt har i forbindelse med deres afsluttende opgave på den norske ASK uddannelse (Augmentative and Alternative Communication) skrevet et "Høringssvar vedr. Forslag til Folketingsbeslutning om Danmarks ratifikation af FN's Konvention af 13. december 2006 om rettigheder for personer med handicap", hvor de blandt andet pointerer følgende:

- Vi har konstateret, at viden om ASK primært er personbåren og ikke systembåren, hvilket afstedkommer stor sårbarhed og manglende kontinuitet i forhold til stabile kommunikationsmuligheder for mennesker med behov for ASK.
- Vi møder fra kommunal side en strategi om, at fagfolkene på bo- og dagtilbud har ansvaret for at afdække kommunikationsbehov og udvikle personlige kommunikationstiltag for deres beboere/dagbrugere med behov for ASK, samtidig med at systemet ikke ruste fagfolkene til at kunne varetage denne opgave.
- Vi ser en manglende forbindelse mellem ideologi i FN's nye handicapkonvention/kommunernes handicappolitik og så de faktiske videns-, uddannelsesmæssige, kulturelle samt ressourcemæssige vilkår, som praksismiljøerne og det kommunale

niveau tilbydes som grundlag for at leve op til konventionen ”
(Jensen og Brandt 2009).

Jensen og Brandts undersøgelse afdækker uacceptable forhold i praksis vedrørende adgang til kommunikation for mennesker med multihandicap. Det fremgår både af denne undersøgelse og af de to tidligere nævnte, at ansvaret for udvikling i praksis påhviler et personale, der ikke klædes på til opgaven. Der er med andre ord brug for noget andet og mere end tilsyn. Der er brug for det udsyn og vidsyn, praksisnær forskning repræsenterer.

Den danske formand for ”Rådet for Social Udsatte” Preben Brandt betegner ”hjemløsheden som ”en mærkelig usynlighed”, fordi man ved noget, men alligevel ikke nok.”[...] Vi er nødt til at forstå hjemløsheden, inden vi kan forebygge den”, skriver han, og han understreger, at man må skelne mellem boligløse og hjemløse: ”At være boligløs giver sig selv: Man mangler en bolig. Men at være hjemløs betyder, at man er et sted, hvor man ikke føler sig hjemme. Man er ensom, og ingen bekymrer sig om en” (Brandt, 2009, s. 2).

På samme måde er vi nødt til at forstå, hvad der er på spil i praksismiljøer, der ikke fungerer inkluderende, før vi kan sætte ind med målstyring, evidensstrategier, kontrol og tilsyn.

To fronter og et pædagogisk perspektiv på specialpædagogik

Den norske specialpædagog Anne Nevøy ser to ”fronter” i det specialpædagogiske landskab. Den ene front argumenterer for en bred uddannelsesmæssig fagorientering, ”konsentrert om kollektiv-inkluderende perspektiv”. Den anden for ”fagets veletablerte individuell-diagnostiske perspektiv” (Nevøy 2007, ss. 10-11). Faget specialpædagogik har ambitiøse målsætninger om at hjælpe svagtstillede, men de ambitiøse målsætninger og faglige udfordringer tolkes forskelligt af specialpædagogikkens forskellige grupperinger af fagfolk. Nevøys hensigt er ikke at finde en teoretisk eller metodisk ramme, der kan rumme de specialpædagogiske indsigter, men snarere at indlede en kritisk diskussion ved at fokusere på specialpædagogikkens praksisside, idet praksis vil afspejle hvilke implicitte og eksplicitte forståelser, faget er omgærdet med. Hun ønsker en tilnærmelse mellem almenpædagogik og specialpædagogik med fokus på inkludering.

Nevøys overvejelser lægger op til en diskussion af, hvad specialpædagogik er – og hvad den specialpædagogiske opgave går ud på. Den svenske professor i pædagogik Claes Nilholm har i sin forskning påvist, at det ”individuell-diagnostiske perspektiv” (kompensatorisk perspektiv) har haft og har en dominerende position indenfor specialpædagogikken.

Forskning indenfor dette perspektiv tager afsæt i en medicinsk og psykologisk tradition, hvor diagnosticering står som et centralt perspektiv (Nilholm, 2007, ss. 20-21). Identificering af problemgrupper, søgen efter neurologiske og psykologiske årsager til gruppens problemer og skabelse af egnede metoder til at kompensere for problemerne står centralt.

Et andet perspektiv anlægges af den norske pædagog Ivar Morken. Han analyserer forholdet mellem politik og specialpædagogik. Morken problematiserer, i hvilket omfang specialpædagogikken skal være forpligtet på skiftende politiske ideologier og pointerer, at da specialpædagogik har sin primære forankring i praksisfeltet, er det vanskeligt at identificere specialpædagogikken med et færdigt sæt grundbegreber (Morken, 2008, s. 10). Han har valgt at præsentere specialpædagogikken i relation til pædagogikfaget. ”Andre ville måske have lagt større vægt på tilknytningen til psykologien eller måske til lægevidenskaben. Formålet med at lægge vægten på det nære slægtskab med almenpædagogikken er at præsentere specialpædagogikken som et fag, der drejer sig om uddannelse og undervisning”, skriver han (Morken, 2008, s. 11). Og han pointerer samtidig, at han har lagt vægt på en samfundsmæssig og kulturel opfattelse af funktionsnedsættelse. På den ene side står altså afvigelse i alle dens oplevede former. På den anden side det, der bliver anset for at være normalt, men i ”det moderne multikulturelle samfund eksisterer der heller ingen fælles, samlende forståelse af normalitet” (Morken, 2008, s. 11). Dette kan på den ene side åbne nye døre for mennesker med funktionsnedsættelse. På den anden side kan stigende effektivitets- og uddannelseskrav placere nye grupper i afvigelseskategorien.

En kompensatorisk tilgang, men med mangel på tilstrækkelig viden

Den tidligere omtalte disputats af Kari Berg om unge under omsorg af barnevernet viser, at de unges svære sociale vilkår i den professionelle logik blev omformet til en kompensatorisk opfattelse af, at det var den unge, der isoleret ”havde” noget, hvis skoleforløb og udvikling ikke forløb tilfredsstillende. Skete det, blev der dels tænkt i en diagnose dels i, hvordan de adfærdsformer, diagnosen mentes at indebære, skulle behandles. Hverken de unge, der havde skoleproblemer eller de unge, der var intellektuelt vel fungerende og klarede sig godt i skolen, fik den tilrettelagte undervisning, de havde krav på eller den støtte i livet, de havde behov for. Tvært imod blev de mødt med lokalkulturens viden og ”terapi”, der typisk repræsenterede nøglepersonens grundholdning og faglige viden. Her var hverken viden til stede, der reelt kunne virke kompenserende eller en kritisk holdning til egen virksomhed, hvorfor dilemmadiskussioner ikke blev ført. Det ”individuelldiagnostiske perspektivs” holdningsmæssige logik blev for en stor del benyttet som ekspertviden, mens den reelle viden, der skulle anvendes for at

kompensere, ikke var til stede. De unge syntes hverken at få en relevant behandling eller mulighed for at deltage i almindelige ungdomsfællesskaber.

Hvad accepteres i forhold til mennesker med svære vilkår?

På trods af alle de initiativer, der specielt i Norge er blevet taget for at sikre både en skole og et samfund for alle, har der været et misforhold mellem intention og praksis. Mennesker i Norge med funktionsnedsættelser har oplevet sig udelukket på grund af manglende tilgængelighed og på grund af fordomme. Det har bevirket, at der i Norge er opstået en antidiskriminationsbevægelse, der gennem udgivelser, foredrag, tidsskriftsartikler og påvirkning af det politiske led har søgt at ændre holdninger og praksis. Et led i denne bevægelse er udgivelse af bogen "Med vitende og vilje – om funktionshemming, diskriminering og krenkelse" (Heglum og Krokan (red.), 2006). En af grundene til bogens fremkomst er "simpelthen manglende anerkendelse. [...] Det betyder, at diskriminering og krænkelser er dagens orden i et Norge, som ellers forsøger at skabe et rum for ligebehandling og nye opfattelser gennem statslige udredninger som "Fra Bruger til Borger" og et arbejde for love mod diskriminering af mennesker med handicap" [...] "Det, redaktørerne skriver, de hører fra samfundets magtpositioner, er, at det "da ikke er ondt ment". Diskrimineringen bagatelliseres og tilsløres dermed. Redaktørerne påstår derimod, at diskrimineringen og krænkelserne pågår med "vidende og vilje" – heraf bogens titel. Det kan være som følge af politiske prioriteringer eller iboende fordomme" (VBF anmeldelse, 2006).

Den norske antidiskriminationsbevægelse har et kritisk perspektiv på både specialpædagogik og samfundsmæssige tiltag i forhold til mennesker med funktionsnedsættelser. Bevægelsen er et led i den diskussion mellem fortalere for henholdsvis en medicinsk og en social modelforståelse af funktionsnedsættelser, der foregår både nationalt og internationalt. Det kompensatoriske perspektiv og den medicinske modelforståelse har tæt sammenhæng, ligesom den sociale model og det kritiske perspektiv har det. Traditionelt udspringer specialpædagogiske tiltag af en medicinsk model, der placerer afvigelsens problem inden i den ramte uden at medtænke miljø, sociale relationer og følelsesmæssige barrierer. I England opstod der blandt aktivister med funktionsnedsættelser i 1970'erne en modbevægelse til det traditionelle handicapsyn. Disse aktivister kæmpede for en "social model". Den indebar en skelnen mellem den fysiske skade, funktionsnedsættelsen indebar og den diskrimination, de mente sig udsat for på grund af deres funktionsnedsættelse. Aktivisterne kæmpede for alles ret til at deltage i samfundslivet på lige fod, og de påviste diskrimination i forhold til tilgængelighed, stigmatisering og ignorering. De mener, at den medicinske definition af handicap - "den medicinske model" - går ud på, at en fysisk eller mental skade er en biologisk defekt, som automatisk vil sætte grænser for, hvad

mennesker med funktionsnedsættelser kan foretage sig. I forhold til det fremhæver deres sociale model, at handicap ikke er et personligt og medicinsk problem, men at der i samfundet findes en række fysiske og sociale barrierer, der virker diskriminerende og fastholder mennesker med funktionsnedsættelser i bestemte låste positioner (Hughes, 2002, ss. 60-63). En af aktivistbevægelsens mest fremtrædende medlemmer argumenterer nu for, at dikotomien mellem en medicinsk og social model må nuanceres (Shakespeare, 2006, ss. 11-14; jf. Engebretsen, m. fl., 2009).

Den tidligere omtalte praksisnære forskning viser, at der er meget, der accepteres på *trods* af ideologi, intentioner og lovgivning, og at der er behov for en praksisnær forskning, der kan få os til at forstå, hvorfor det stadig er mennesker med de sværeste funktionsnedsættelser, der ligger nederst i handicaphierarkiet og underprioriteres i skolesystemet, og hvorfor det synes så svært at nedbryde de barrierer, der ligger i uddannelsessystemets praksis. Hvilke dilemmaer er det, fagfolk ”på gulvet” er sat til at løse, men som de også synes at være eneansvarlige for?

Hvilke dilemmaer rejser kvalitetssikring og effektvurdering?

Et af de dilemmaer, kvalitetssikring og effektvurdering rejser, er, at ansvaret overfor den enkelte elev flyttes fra at være et individuelt pædagogisk ansvar til at være et ansvar overfor myndigheder. Hvordan skal en lærer handle, hvis det, han aktuelt oplever som rigtigt i det givne øjeblik overfor den specielle elev og klassen som helhed, støder an mod de fastsatte mål for ”rigtig” praksis? Eller sagt på en anden måde: Hvordan kan det være, at de handlinger, der sker efter reglen, gentagne gange beskrives som forkerte af dem, det drejer sig om. Det synes, som om den subjektive oplevelse kan komme til at stå i modsætning til den objektive faglighed.

Alle professioner, der er rettet mod menneskelige forhold, skal varetage to opgaver – en objektiv og en subjektiv. Den objektive opgave går ud på at indkredse problemer på et teoretisk velfunderet niveau. Den subjektive opgave går ud på at forholde sig personligt og etisk forsvarligt til de mennesker, man som professionel har ansvar for. Men hvad sker der, hvis balancen mellem de to niveauer forrykkes?

Den norske professor Tor-Johan Ekeland overvejer forholdet mellem subjektivitet og objektivitet i forhold til evidensbegrebet (Ekeland 2004, 2005). Han skriver, at kernen i professionalitet er at have kundskab, således at der kan trækkes en grænse mellem dem, der har viden vedrørende kundskabsfeltet og dem, der ikke har det. Eksempelvis skabtes der fra 1800-tallets slutning en professionsautonomi indenfor lægestanden, der tjente til at værne lægerne både mod markedet og politisk styring. Professions-

autonomien skulle sikre, at lægernes loyalitet var rettet mod patienterne og deres autonomi, frihed og integritet. Dette system, der ikke alene omhandler læger, men også sundhedspersonale, lærere og socialpædagoger, har hvilet på en tillid til professionen fra samfundets side, en tillid som på forskellig måde er blevet udfordret i det moderne. Den svindende tillid til professionel autonomi bevirker, at strategien for at genoprette tilliden fra samfundets side har været mere tilsyn og kontrol, fra professionernes side videnskabeliggørelse og instrumentalisering. Det er her evidensbaseret praksis kommer ind som et tiltag, der har til formål at sikre professionen mod kritik og politikerne mod at bruge penge på noget, der ikke virker. Ambitionen er, skriver Ekeland, at mindske gabet mellem forskning og praksis. At noget er "evidensbaseret" er blevet en slags varedeklaration for kvalitet, skriver Ekeland, der problematiserer, hvad der går tabt i den proces, vi lige nu befinder os i.

I klinisk praksis er der tale om en relation mellem kliniker og patient. Relationen indebærer, at klinikerens er en ansvarlig og myndig aktør, og patienten et deltagende og frit subjekt. Skal patienten eksempelvis have tillid til lægen, må han opleve lægen som en person, der er til for patienten og ikke er bundet af andre forhold. Kernen i dette er, at lægens autonomi er en forudsætning for patientens autonomi. Bliver lægens autonomi angrebet udefra af eksempelvis politiske og økonomiske hensyn, så vil tilliden mellem patient og læge tage skade og begge autonomi vil være berørt.

Objektivering handler lægeligt set om at stille den rigtige diagnose gennem diagnosticering af problemet. En diagnose siger kun lidt om patienten som unik person og subjekt. Den siger mere om, hvad dette individ har fælles med andre individer. Hvis forestillingen er, at videnskabelig legitimitet først og fremmest er knyttet til dimensionen objektivering, vil det være en fristelse at øge videnskabeligheden ved at reducere klinikerens skøn og den subjektive faktor. Ekeland ser det som en voksende form for tillidsreparation, at skønnet i fag, der er rettet mod andre mennesker, reduceres eller elimineres til fordel for kvantitative logikker og standardiserede manualer.

I *objektiveringen* er det "sygdommen" som tæller. I *subjektiveringen* er det den "syge" person. Studiet af sygdommen kan bevirke, at patientens krop objekt-gøres, men den der har kroppen – kropssubjektet – kan ikke tolkes biomedicinsk, men kun ud fra sin egen livsverden. Tilgangen til kropssubjektet forudsætter dialog og kommunikation. Behandleren svigter ifølge Ekeland sin opgave, hvis kropssubjektet ikke får plads. Skal lægen eksempelvis undersøge patienten, forudsætter det kommunikation, men kommunikationen indebærer, at lægen selv bliver "undersøgt". Lægen kan kræve at få adgang til patientens krop, men skal han få adgang til patientens subjektivitet, må han vise sig tilliden værdig, skriver Ekeland. Dimensionen subjektivering omfatter altså noget andet end objektivering. Det forhold

betyder, at lægen ikke kan standardisere sin behandling, hvis han skal opleves troværdig, fordi standardiseringer netop gør subjektet til et objekt.

Pointen er, at objektivisering hører videnskaben til, mens subjektivisering hører praksis til. Praksis må være funderet i subjektivisering. Med den nutidige brug af evidensbegrebet synes der at være en forskydning af feltet, således at objektivisering er blevet overordnet subjektivisering. Det giver specielt de professioner, hvor det er subjektet selv, der er "objekt" for indsatsen et stort problem. Det gælder blandt andet området specialpædagogik.

Indenfor klinisk virksomhed er det klinikerens ansvar at afbalancere objektivisering og subjektivisering, men evidenslogikken opererer med et begreb som "best practice", der indebærer vægt på objektivisering. "Best practice" indebærer en vis standardisering. Gennem evidens skal praksis kvalitetssikres ved, at praksis styres videnskabeligt. Økonomisk er der i evidensbegrebet et incitament til at finde løsninger, der virker. Interventioner skal virke for at udløse midler, og det underbetones herved, at omsorg, kommunikation, empati og etik bør have plads i praksis. Gennem denne underbetoning undsiges fag, der har "kropssubjektet" som genstand, fordi de er kontekstuelle af natur. Hvis vi eksempelvis standardiserer den psykiatriske samtale betyder det, at vi afvikler dialogen og erstatter den med manipulering.

Det er ikke alene patienten, der bliver objektiviseret gennem denne forskydning af forholdet mellem objektivisering og subjektivisering. Behandleren bliver det også, netop fordi procedurerne for kvalitetssikring bygger på mistillid til behandlerens skøn og erfaring, skriver Ekeland.

Åndedrætsnær forskning

Hvilke pædagogiske perspektiver udfordrer "evidenslyrikken"? Den største udfordring i forhold til det, evidensbegrebet lover med hensyn til effekt, økonomisk fordel og opdatering af viden, er, at forud angivne anvisninger på, hvordan lærere skal arbejde, ophæver lærerens forpligtelse til at tænke didaktisk og intuitivt.

På den 6. nationale vejledningskonference i Tromsø august 2007 skulle den svenske professor i pædagogik ved Högskolan för lärande och kommunikation, Jönköping Universitet, der også er medlem af det norske forskningsråd, samle op efter konferencen. Det var tydeligt, at han havde et anliggende. I sin opsamling lagde han afstand til forskning, som ud fra et overordnet perspektiv ville fastlægge, hvad der var den rette vejledningsprocedure. Til gengæld fremhævede han det, han kaldte åndedrætsnær forskning. Åndedrætsnær forskning er forskning, som går helt tæt på det, der sker i praksis og åbner op for nye spørgsmål og inddragelse af alle berørtes perspektiv. Eksempelvis blev der på konferencen fremlagt et studie, hvor der brugtes videoanalyse til afdækning af en ung piges kommunikative niveau,

når hun kommunikerede med sin mor, og hvor analysen blev brugt til at sætte lys på den forskel i opfattelsen af pigens kommunikative evner, henholdsvis moderen og ansatte repræsenterede – en usikkerhed som for vejlederen betød, at en række spørgsmål måtte stilles og afklares i vejledningsforløbet – spørgsmål der opstod processuelt. Når Kroksmark anlægger denne synsvinkel på forskning i vejledning, kan det have sammenhæng med hans opfattelse af læring. I *traditionel læring*, skriver Kroksmark, er det et must, at undervisningen er planlagt og følger visse forudbestemte principper. Læringen er metodisk udformet, ofte udviklet på videnskabelig grund og systematiseret. For læreren betyder det, at der er bestemte krav til undervisningen, til systematiseret planlægning og til at planlægningen bliver fulgt til punkt og prikke. Jævnfør her de manualer og metodiske opskrifter, som Ekeland stiller sig tvivlende overfor.

Kroksmark opfatter det som et problem, at den traditionelle læringsopfattelse ikke diskuteres. For tiden i dag er en anden, end da disse teorier blev udtænkt. I det postmoderne kan vi ikke længere kontrollere menneskers læring, idet internetmuligheder og medieudbud giver den enkelte en anden mulighed for at opsøge viden end det, der tidligere var gældende. Kundskab er på den baggrund blevet den enkeltes ejendom og kan ikke længere prøves og måles på samme måde som tidligere, skriver Kroksmark. Kundskab er blevet et situationelt, relationelt, temporal tilfældigt og globalt fænomen. Forskning i denne kundskab må derfor nødvendigvis skulle være ”åndsdrætsnær”.

I den forbindelse er det et problem at afgøre, hvilke former for kundskab, der skal gælde. Forskellige tolkninger af information og viden brydes. ”Det går att jämför de här processerna med vad som utspelar sig i våra domstolar - alla tolkningar utvecklas till ytterst seriös kunskap vars konsekvenser är stora för individen; det är tolkning på ”blodigt allvar”. Kunskapens förutsättningar i tolkningen av information är emellertid uppenbar inom juridiken, varför kunskapen också är möjlig att prövas, överklagas. Et nyckelbegrepp i det innovativa lärandet bliver tolkning, en specifik lärandekompetens vars slutsatser är möjliga att överpröva” (Kroksmark, 2006, s. 5).

Innovativ læring er ifølge Kroksmark en alternativ måde at forstå læring på i det postmoderne. Forudsætningen for innovativ læring er intuitiv læring kombineret med læring i gruppe. Al læring må udgå fra en antagelse om, at den lærende allerede har erfaringer, som er af betydning, når noget nyt skal læres. Innovativ læring er med andre ord erfaringsbaseret, og i den indgår lærerens erfaringsrelaterede kundskab som intuition. Ifølge Kroksmark skal læreren anvende sin intuition, når tingene ikke lykkes: ”Intuitiv pedagogik är en dimension i lärares arbete som tager vid där planeringen upphör att fungera eller inte längre räcker till. Det gäller på såväl individ-, grupp- som systemnivå” (Kroksmark, 2006, s. 5).

Det er den pædagogiske kreativitet, nysgerrighed og retten til at forsøge og fejle, Kroksmark plæderer for. Han ser gruppen som arena for læring og som en forudsætning for innovativ læren.

”Innovativt lärande är socialt och grupprelaterat. Kopplingen till intuitivt lärande gör att det är gruppens samlade erfarenhet som utgör förutsättningen för att nytt lärande ska kunna genereras” (Kroksmark, 2006, s. 7). Læring i gruppen bygger på intersubjektivitet mellem deltagerne, selvstyrende gensidige læringsmekanismer, tryghed og accept. Læringens mest fundamentale forudsætning er ifølge Kroksmark at blive set som et selv af de andre deltagere. En vigtig pointe i den forbindelse er, at gruppen skal være åben for påvirkning udefra, ellers sander den til. En gruppe, som kun tillader interne relationer stopper med at udvikle sig og vil over tid komme til at fungere som ”sekt”.

Men også bestemte metodikker, repræsenterende ”best practice”, vil kunne fungere sekterisk ved på forhånd at lukke det pædagogiske rum med bedrevidende og markedsliberale fordomme om, hvad ”der virker”. Det vil ikke gøre behovet for nysgerrig, åndedrætsnær udforskning mindre. ”Nysgerrighed er nøgleordet, når det gælder den kvalitative forskning, som uden om en på forhånd valgt teori forsøger at indfange det levende, mangfoldige og uafsluttede liv gennem interview”, skriver Tine Bjerre Larsen, der understreger at ”med den kvalitative forskning er man interesseret i at finde ud af, hvordan livet leves, og hvordan mennesker tackler nye livsvilkår, nye arbejdsbetingelser og samlivsformer. Man kan også have et ønske om at bidrage til en forandring af en gruppes, en organisations eller et lokalsamfunds forhold [...] (Larsen, 2009, s. 5).

Der er ingen tvivl om, at kravet om tilsyn, kontrol og evidens udspringer af et reelt ønske om at skabe kvalitative forandringer, men at bagsiden ved det er, at der konstrueres en entydig opfattelse af kvalitet og dermed en tendentiell indsnævring af det pædagogiske og specialpædagogiske forskningsfelt.

Hvis vi vil forstå

Hvis vi vil forstå, hvorfor den top-down styring, der har udspillet sig i Norge, ikke umiddelbart sætter sig igennem i praksis, er det nødvendigt med klasserumsforskning og anden kvalitativ udforskning af skolens hverdagsliv gennem observationer, interviews, dokumentanalyse, casestudier og aktionsforskning. Hvilke dilemmaer kan vi få øje på? Hvordan spiller de mange modsatrettede krav til lærernes faglighed sammen i hverdagen? Hvilke perspektiver på specialpædagogik udfoldes? I forhold til Pisa undersøgelsens fokus på fagligheden kunne det eksempelvis være gavnligt at forske i, hvordan undersøgelsen mediemæssigt er blevet italesat, hvilket specialpædagogisk perspektiv, der er undersøgelsens rammesætning, hvordan den

er blevet tolket politisk, kommunalt og fagligt, hvilke handlinger, den ideologisk har givet anledning til og hvordan disse handlinger forholder sig specialpædagogisk og praktisk til inklusionsideologien og de intuitive, relationelle og sociale aspekter, som eksempelvis Kroksmark taler om.

Referencer

- Assarson, Inger (2007). *Talet om en skola för alla. Pedagogers meningskonstruktion i ett politiskt uppdrag*. Malmö, Malmö högskola.:
- Berg, Kari (2009). *I skolens randsone – opplæring for ungdom under offentlig omsorg. En kvalitativ kasus- studie med fokus på elevers skolefortelling*. Afhandling levert for Philosophiae Doctor. Universitetet i Tromsø. Det samfunnsvitenskapelige fakultet. Institutt for pedagogikk og lærerutdanning (in print).
- Brandt, Preben (2009). I artiklen af Carina Fogsgaard Jacobsen: Der mangler viden om hjemløse. Kristeligt Dagblad 28-4-2009.
- Ekeland, Tor-Johan (2004). *Arbeidsnotat nr. 6/2004*. Høgskolen i Oslo, Senter for professionsstudier (Se også http://nifu.pdc.no/index.php?seks_id=8809)
- Ekeland, Tor-Johan (2005). Kvalitetssikring eller instrumentalistisk fejlgreb. *Social Kritik nr. 102*, december 2005:34-47.
- Engebreetsen, Eivind (2009). I Norge: *Rettighet- og kontrolldiskurser i velferdsstaten*. Endnu upubliceret manus beregnet til oversættelse til fransk tidsskrift.
- Heglum, Toril, Krokan, Ann Kristin (2006). *Med vitende og vilje. Om funksjonshemming, diskriminering og krenkelse*. Oslo, Kommuneforlaget.
- Hughes, Bill (2002). Disability and the body. In: Barnes, Colin, Oliver, Mike, Barton, Len (ed.), *Disability studies today* (ss. 58-76). Polity Press, Cornwall.
- Jensen, Vibe Lund og Brandt, Birgitte (2009). Rettighed til kommunikation – også for mennesker med multiple funktionsnedsættelser uden et talesprog? *In press*.
- Krokmark, Tomas (2006). Innovativt lärande. *Didaktisk Tidsskrift, Vol. 16*, No 3. Jönköping University Press.
- Larsen, Tine Bjerre (2009). Forskeren skal indfange livet. *Kristeligt Dagblad 9. maj*.
- Morken, Ivar (2008). *Normalitet og afvigelse. Specialpædagogiske udfordringer – en introduktion*. København: Akademisk Forlag.
- Nevøy, Anne (2007). *En analyse av spesialpedagogikkens institusjonelle selvforståelse*. Det humanistiske fakultet, Institutt for allmennlærerutdanning og spesialpedagogikk. Universitetet i Stavanger. Avhandling for graden Ph.D.
- Nilholm, Claes (2007). *Perspektiv på specialpedagogik*. Studentlitteratur, Sverige.
- Shakespeare, Tom (2006). *Disability rights and wrongs*. London, Routledge.
- Sollied, Sissel (2009). *Undren og ubehag – et blick på effekten av veiledning i spesialpedagogisk praksis*. Avhandling levert for graden philosophiae doctor. Universitetet i Tromsø. Det samfunnsvitenskapelige fakultet. Institutt for pedegogikk og lærerutdanning (in print).
- VBF (Videnscenter for Bevægelseshandicap). Månedens bog – september 2006. Anmeldelse af Med vitende og vilje. <http://www.vfb.dk/index.asp?id=1234>